

Crno sunce Aca Šopova

Pozicija pesnika Aca Šopova sasvim je određena u savremenoj makedonskoj književnosti. To je, pre svega, autor koji je za proteklih četvrt stotina života i rasta makedonske pesme u mnogome predstavljao njen sinonim, njen presudni, reprezentativni, po mnogo čemu najuticajniji deo. Zatim, to je autor koji je, u malome, a bogme i u bitnome, označavao složenu a tako uspešnu u rezultatu genezu makedonske lirike i njene tako uzbudljive, tako nijane rane ekspresije. Malopisac, autor pre spreman da zatvori mogućnosti jedne teme nego da se pridruži kolektivnim zanosima, Aco Šopov je, svakako, u današnjem trenutku više nego ikad bliži svojoj lirskoj kristalizaciji. Stoga njegova najnovija knjiga Gledač vo pepelta (Makedonska knjiga, Skopje, 1970) pruža mogućnosti za razgovor o sublimaciji jednog sasvim izuzetnog, nikad jeftino efektna naklonjenog pesništva. Nebidnina Aca Šopova, svakako najznačajnija njegova pesnička knjiga (1963) postavila je zapravo već tada neka od pitanja presudna za dalji život ovog makedonskog pesnika. Ona je, pre svega, računala sa ostatkom, sa nemuštim tišinama i romorima bića, sa senzualna i sva, u isti mah, uzbudena nad fenomenima pristajanja na patnju, na bol. Sad se u ovoj knjizi široko i uporno vaspostavlja pred nama trasa tog famoznog, zlokobnog, svemogućeg crnog sunca koje traje bez našeg pristanka ali i bez našeg zahteva za umiljatim rešenjima. Ona drevna, od Šopova već ranije tanano uhvaćena melodija jedne krvave staze u čovekovom biću, putanja tamne krvi, sada se, na terenu ove knjige bogato pomalja, uspostavljaajući kontinuitet sa sopstvenom rečju. U ovoj svesci, tananoj obimom a značajnoj kao rezultat, pojavljuje se pred nama jedan od poznatih punktova čitave lirike Aca Šopova. To je, dabogme, njegov Grozomor, izuzetna, duboko inspirisana pesma koja kataklizmu 1963. godine, kataklizmu skopskog zemljotresa unekoliko tretira iznutra, potpuno alergična prema deskripciji koja je, baš u vezi s tim potresnim događajem, toliko puta nailazila u sferu naše lirike i umetnosti uopšte. Disciplina ne samo izraza, već disciplina jednog senzibiliteta, opervaženog tamnim, nepojamnim obalama ćutanja, to je svakako Šobina koja dominira na stranicama ove knjige. Zatim, u toj svesci se pomalja jedan mir koji je od ovoga sveta, ali takođe i od noći koja ne poznaje strane sveta, ali poznaje to svemoćno, tajanstveno crno sunce koje bitiše kao potonji subjekt, večito i nemušto. Ozareno svetlom tog crnog sunca, pesništvo Aca Šopova danas se javlja ne kao ispovest nego kao odbolovani, po mnogo čemu prećutani monolog koji ne govori toliko o čuđenju u svetu, koliko nastoji da se iznedri taj tavan, tamni, neuništivi bol bića koji stoji na dnu sveta, iza poslednjeg svetla, kao opomena i kao jedan kraj.

Refreni ove poezije, danas, veoma nastoje da se ujednače s onim portonjim, poslednjim zvucima koji nestaju i kojima nije tesno u noćnom svetlu zavičaja. Pripisavši čitave entitete osećanja i mišljenja tom magičnom kolopletu crnog sunca, rasturivši pred sobom sve magline i sve obmane slepog realističkog pisa noći, Šopov danas, više nego ikad, traje sasvim blisko nekim od velikih pesnika ponoćnog sunca, kako bi to već kazala u naslovu jedna poznata antologija Vaska Pope. Čini se, takođe, da njegova inspiracija blisko suseduje velikom, bezmernom prozorju noći koje se kod Dušana Matića javlja ne samo u pesmi posvećenoj Vespazijanovoj areni, nego na mnogobrojnim, drugim i drukčijim stranama. Ne želeći da piše umiljatu i jednostavnu pesmu, verujući sad pre svega neotkrivenom prostoru, toj magiji reči koja nam nije poznata, Šopov je zastao ne na pola puta, već pre svega na samom kraju saznanja. Iracionalno, instiktivno, u svetom bunilu reči protiču toliki njegovi dragoceni, lekoviti pesnički trenuci. Takođe, ne treba previdati da se pred tamnim zrcalima njegove pesme, više nego ikad, pojavljuju složene, višespratne a dubokom unutrašnjom logikom obodrene slike ognja, slive požara. To je, svakako, i stoga što je ovo jedna knjiga koja ne namerava da vam pokloni miran, spokojan, od svakog iznenađenja zaštićen san. Ona vam pre svega poklanja svoj nemir, svoju neutaženu žed, svoju drumovničku ljubav koja ide, vazda, za putanjama tog velikog, ledenog crnog sunca, kao paklenog metro-noma naših strasti, naših prećutanih, poročnih reči, našeg ćutanja naj-zad.

Promiču stranicama ove knjige crni konjanici, ^{pregone se} ~~obnavljaju~~ vetrovi noćni, planetarni, svetlucaju doživljaji jezera, takođe noćnog, a pozicija pesnika, onako kako je shvata i kako je vidi Aco Šopov, ni približno nije uloga svedoka. Ona traje sa svojim sopstvenim traumama, sa svojim zaštitničkim slovima, sa svojim otvorenim pitanjima. O smislu postojanja ovaj pesnik, odista, govori bez pomodne filozofstvujušće fraze, bez podražavanja prevodilaca poezije apsurdna. Filozofija ovoga pesnika, onda, zacelo ne vodi u pravcu stoicizma, ali ni u pravcu resigniranog pogleda na svetove i satove ovoga sveta. Ona se ispoljava pre svega u jednoj usredsređenoj, po mnogo čemu tragičnoj brizi za čoveka, za njegov san, njegove vrele avgustovske trenutke. Obnavljajući neke od svojih ranijih preokupacija, ali ih obnavljajući s jednim iskustvom koje se ne iskazuje godinama, već besanim časovima zrenja, ovaj pesnik je u zenitu svoje stvaralačke kreacije omogućio da se, u savremenoj makedonskoj pesmi, mogu da pronađu i mogu da ostvare neki od zvukova koji su tako karakteristično vezani za smisao, uspevajući da ostvare osoben, zaoštreno jednostavan zvuk. Može se i povodom ove knjige pesama s pravom zabeležiti kako je njen autor kadar da istrajava na turniru pesničkom koji, u makedonskoj lirici, upravo traje između veoma ambicioznih i plodnih autora nekoliko pesničkih generacija. Bez sumnje, i u ovom slučaju jedan od klasika savremene makedonske pesme ima živu moć da se bogato

Obnavlja i da se ne ponavlja.